

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
Școala Doctorală de Studii Filologice
Facultatea de Litere

**Non-Realistic Literature: William Morris and the Art of
Escapism**

**(Literatura non-realistă: William Morris și arta evdării din
realitate)**

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Coordonator științific,
Prof. univ. dr. **Rodica Dimitriu**

Doctorand,
Andreea Mihaela Mardar (căs. Stancu)

2017

La data de **24.02.2017**, ora **10.00**, în sala **3.15**, drd. **MARDAR (căs. STANCU) Andreea Mihaela** va susține, în ședința publică, teza de doctorat cu titlul „**Non-Realistic Literature: William Morris and the Art of Escapism**”, în vederea obținerii titlului științific de doctor în domeniul **Filologie**.

Comisia de doctorat are următoarea componență:

Președinte:

Conf. univ. dr. Dana BĂDULESCU, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Conducător științific:

Prof. univ. dr. Rodica DIMITRIU, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Referenți:

Prof. univ. dr. Rodica ALBU, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Prof. univ. dr. Mihai STROE, Universitatea din București

Conf. univ. dr. Remus BEJAN, Universitatea Ovidius din Constanța

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
Școala Doctorală de Studii Filologice
Facultatea de Litere

**Non-Realistic Literature: William Morris and the Art of
Escapism**

**(Literatura non-realistă: William Morris și arta evdării din
realitate)**

Coordonator științific,
Prof. univ. dr. **Rodica Dimitriu**

Doctorand,
Andreea Mihaela Mardar (căs. Stancu)

2017

CUPRINS

Introducere.....	2
Partea I: Despre mimesis și evazionism în artă.....	6
1. Conceptul de mimesis.....	7
2. Continuitatea fantasticului.....	15
3. Funcții ale literaturii.....	23
4. Evadare și evazionism.....	30
5. William Morris despre artă.....	47
Partea a II-a: William Morris și Paradisurile pe hârtie.....	59
1. Paradisurile terestre și gândirea utopică.....	60
2. Prima etapă de creație literară.....	67
2.1. <i>The Early Prose Romances</i>	68
2.2. <i>The Earthly Paradise</i>	74
3. A doua etapă de creație literară.....	95
3.1. <i>The Story of the Glittering Plain</i>	96
3.2. <i>News from Nowhere</i>	106
3.3. <i>The Late Prose Romances</i>	130
3.3.1. <i>The Wood Beyond the World</i>	133
3.3.2. <i>The Well at the World's End</i>	140
3.3.3. <i>The Water of the Wondrous Isles</i>	147
Concluzii.....	154
BIBLIOGRAFIE.....	159
Anexe.....	169

Rezumatul tezei

Preambul

Personalitate complexă a epocii victoriene, cu realizări impresionante în numeroase domenii, exprimând tendințe aparent contradictorii, William Morris (1834-1896) a pus adesea criticii în dificultate. Printre obiecțiile cele mai răspândite, venite uneori chiar din partea acelor care apreciază valoarea estetică a operei lui Morris, este acuzația de evazionism, de ignorare a problemelor societății contemporane. Operele sale ar promova astfel evadarea cititorului din realitate, desfătarea lipsită de discernământ a celor care se lasă furajați de o lume imaginară. O nuanță ușor diferită este exprimată de criticii care văd în scrierile lui Morris o modalitate de a compensa neajunsurile vieții prin visări plăcute așternute pe hârtie.

În prezent, William Morris este mai cunoscut pentru inovațiile aduse în domeniul decorațiilor interioare decât pentru moștenirea sa literară. Încercarea de recuperare a lui Morris ca părinte al genului *fantasy*, plasarea sa între primii creatori de *lumi secundare*, s-a lovit adesea de dificultatea receptării operelor sale. Declinul popularității sale ca scriitor poate fi asociat, într-o anumită măsură, tocmai tendințelor manifestate în critica literară de a-l cataloga pe autorul britanic drept un adept al evazionismului, care preferă refugiul în trecut sau în lumi imaginare, confruntărilor cu problemele epocii sale. În România, Morris a beneficiat de surprinzător de puțină atenție. Astfel, doar trei dintre cărțile sale au fost traduse în limba română: *Pădurea de dincolo de lume*, publicată în 2007 în categoria literatură pentru copii, cu o copertă care întărește această percepție, *Vești de nicăieri*, apărută în 2012, și *Visul lui John Ball*, publicată în 2014.

Obiective

Unul dintre obiectivele majore ale tezei de față este acela de a argumenta că există multiple corelații între „fanteziile” lui Morris și realitatea în care scriitorul britanic era pe deplin ancorat. Prin încadrarea operei sale într-un context socio-cultural și literar mai larg încercăm să demonstrăm, în același timp, nocivitatea catalogării lui

Morris drept scriitor „evazionist”, care evită să trateze problemele serioase ale omenirii. O primă premisă de la care pornim este că orice analiză a creațiilor literare ale lui Morris trebuie să țină cont de evoluția în timp a concepției autorului privind rolul artei în societate, fapt deseori neglijat de către critici. Numai astfel se poate contura o viziune de ansamblu coerentă asupra acestor creații și o interpretare mai nuanțată a lor, în care accentul să cadă asupra respingerii de către autor a unei lumi industrializate, insensibile la frumos și nu asupra izolării artistului în palatul artei sau în turnul de fildeș pe care și l-a creat. Originalitatea lucrării de față constă în abordarea problematicii literaturii evazioniste dintr-o perspectivă mai largă, care ia în considerare raportul dintre literatură și realitate, aspectele psihologice ale evadării din realitate, precum și analiza propriu-zisă a operelor lui Morris și a eseurilor și discursurilor sale despre artă și societate. Scrierile utopice și fantastice ale lui Morris sugerează faptul că realitatea verificabilă prin intermediul simțurilor nu este întotdeauna suficientă și că arta îmbogățește realitatea.

William Morris a fost adesea acuzat că promovează evadarea din realitate printr-o artă preocupată doar de cultul frumosului. Aceste acuzații pleacă de la premisa implicită că arta trebuie să reflecte realitatea, având un scop bine definit în cadrul unei societăți structurate conform unor principii imuabile. Există însă și critici care neagă existența oricărei tendințe de evazionism în opera lui Morris, punând accentul pe realismul prezentării și pe impulsul spre reformă ce pot fi detectate chiar și în *The Earthly Paradise*, în prologul căruia cititorul este invitat să uite de Londra industrială și să-și imagineze frumusețea orașului în vremea lui Chaucer. Pentru a nuanța aceste poziții extreme, lucrarea de față își propune analiza operei lui Morris pornind de la raportul artă-realitate și activitate-odihnă în viziunea scriitorului britanic pentru a ajunge, într-o a doua parte, la analiza câtorva texte majore: *The Hollow Land*, *The Earthly Paradise*, *The Story of the Glittering Plain*, *News from Nowhere*, *The Wood Beyond the World*, *The Well at the World's End*, și *The Water of the Wondrous Isles*.

Metodologie

Cercetarea realizată în cadrul tezei de față se bazează pe analiza lumilor secundare și în special pe modul în care este realizată imaginea Paradisului terestru, motiv recurent în opera lui Morris. Pentru redactarea lucrării am folosit cu precădere **analize, sinteze, comparații și analogii**. Deoarece o bună parte din această teză se concentrează asupra analizei pe text, am folosit **metoda inductivă**, ceea ce presupus studiul unui corpus de opere aparținând lui William Morris centrate asupra problematicii relației dintre realitate și aparență. Au fost selectate textele care au cea mai mare relevanță, opere care au în comun descrieri ale unui *locus amoenus*, elemente ce sugerează distanțarea de realitate – formulele de introducere și de încheiere care indică intrarea într-un *illo tempore*, coerența specifică oniricului. Lucrarea analizează totodată discursul naratorilor și al personajelor și convențiile specifice genurilor cărora le aparțin textele respective, încălcarea sau respectarea lor, precum și elementele novatoare.

Comparațiile dintre operele lui Morris pun în evidență evoluția concepțiilor sale, precum și maturizarea sa artistică. Metoda comparativă permite, de asemenea, sesizarea anumitor influențe sau ecouri în operelor investigate. **Metoda deductivă** este utilizată în studiul criticii textelor selectate pentru a observa modul în care acestea au fost receptate. Totodată, în special în prima parte a tezei, am analizat studiile care creează cadrul teoretic necesar interpretării operei lui Morris, începând cu lucrările dedicate conceptului de *mimesis* și polului complementar reprezentat de fantastic și până la cele care se referă la aspectele psihologice ale evazionismului.

Conținuturi

Teza este structurată în două părți și progresează de la considerații teoretice generale la analiza textelor selectate.

Întâiul capitol al primei părți a tezei cuprinde o scurtă trecere în revistă a problematicii raportului dintre artă și realitate. Ideea că arta poate să reflecte realitatea este exprimată prin conceptul de *mimesis*, concept care a făcut, de-a lungul timpului, obiectul a

numeroase studii. Definirea însăși a termenului s-a dovedit a fi dificilă. Astfel, pentru Platon, arta este o copie a realității, care la rândul ei reprezintă doar o copie a lumii ideilor. Această perspectivă duce la condamnarea artei ca fiind incapabilă de a constitui o sursă de cunoaștere. Spre deosebire de Platon, Aristotel consideră că domeniul artei este posibilul și nu realul, și tocmai prin aceasta literatura este mai valoroasă decât istoria. Cu toate acestea, filozoful introduce verosimilul drept unul dintre principiile de evaluare a artei. Concepțiile moderne legate de mimesis susțin autonomia artei, autoreferențialitatea ei. Astfel, arta îmbogățește realitatea și devine ea însăși creatoare de realitate. Prin descoperirea valențelor creative ale imaginației, fantasticul poate fi apreciat ca o tendință complementară realismului, și nu una opusă.

Dacă primul capitol al lucrării studiază raportul dintre artă și realitate, **capitolul al doilea** analizează raportul dintre arta realistă și arta non-realistă, în care se manifestă cel mai adesea elemente fantastice. Tensiunea dintre realism și romantism în secolul al nouăsprezecelea formează cadrul în care Morris își publică primele sale versuri și nuvele fantastice. Autorul neagă posibilitatea realismului de a oferi o imagine adecvată a societății pe care își propune să o descrie. În mod paradoxal, pentru Morris realismul nu este capabil să atingă esența problemelor societății. În ceea ce privește genul literar *romance*, precursor al romanului, Northrop Frye îl consideră un spațiu al libertății și al revoltei împotriva realității. Astfel, impulsurile reale sunt sublimate prin artă, iar literatura non-realistă oferă trasfigurarea aspectelor negative ale realității. Utopia, la rândul său, reprezintă o viziune a lumii influențată de temperamentul autorului său, o lume din care evadarea nu mai este dezirabilă, după cum declară sociologii Stanley Cohen și Laurie Taylor. Relația utopiei cu realitatea și cu realismul sunt ambigue; prezentată sub formă de ficțiune, utopia își propune să modifice realitatea printr-un anti-mimesis conform căruia realitatea imită arta. Cu toate acestea, adevărarea visului utopic poate duce la rezultate distopice.

Deoarece acuzațiile de evazionism ridică întrebări cu privire la utilitatea și relevanța literaturii pentru viața reală, **capitolul 3**

discută o serie de funcții ale literaturii. Evazionismul este adeseori înlocuit cu termenul de compensare în discursul unor critici literari, o formulare mai atenuată, care nu reușește să surprindă, totuși, esența literaturii non-realiste. Astfel, se consideră că literatura poate să aducă o consolare pentru necazurile sau neajunsurile vieții, favorizând procesul de adaptare la realitate. Gaston Bachelard suține, mai degrabă, sentimentul de eliberare generat de literatură, de expansiune a sinelui prin intermediul creației poetice văzută ca reverie. Mai mult decât o formă de consolare, opera literară aduce cu sine bucuria creației. La rândul său, Morris consideră că menirea artei este „să stabilească idealul adevărat al unei vieți pline și rezonabile, o viață în care receptarea și crearea frumuseții, care este gustarea plăcerii adevărate, să fie considerată la fel de necesară oamenilor ca pâinea cea de toate zilele”. (CW, XXIII: 281) Printre cei care aduc argumente solide în favoarea respingerii acuzației de evazionism negativ asociate cu literatura non-realistă se numără și J. R. R. Tolkien și C. S. Lewis, mari admiratori ai operelor lui Morris. Pentru Morris, arta devine o legătură între muncă și odihnă, însoțind toate momentele din viața oamenilor astfel încât să le facă valoroase și pline de semnificații profunde.

Capitolul 4 prezintă evazionismul din prisma cercetărilor întreprinse în domeniile psihologiei și sociologiei. Atât literatura mimetică cât și cea non-mimetică pot fi văzute ca posibile evadări din concretul real. În cazul lui Morris, acuzațiile de evazionism îmbracă o formă diferită atunci când se sugerează că scrierile sale au reprezentat un mijloc prin care autorul a încercat să uite de problemele, nu puține la număr, cu care s-a confruntat de-a lungul vieții: infidelitatea soției, boala fiicei mai mari, frustrările produse ca urmare a implicării sale în politică. Această interpretare simplifică și minimizează raportul ficțiune-realitate în creația scriitorului britanic, trasând o distincție nejustificată între scrisul ca profesie și scrisul ca hobby, rezervat momentelor de răgaz, cu ajutorul căruia scriitorul și-ar fi creat o lume ideală. Dimpotrivă, pentru autorul britanic, munca și odihna reprezintă două aspecte complementare ale vieții umane strâns legate între ele.

În domeniul psihologiei, Frode Stenseng (2012) face distincția între evazionismul negativ, cu efect de suprimare a sinelui, și acel pozitiv, cu efect de expansiune a sinelui. Mihaly Csikszentmihalyi (1990/1991) vorbește la rândul său despre starea de flux asociată deseori muncii creative, care oferă o evadare din haosul cotidian într-o complexitate crescută. Cercetările sociologilor Stanley și Cohen (1976/1992) demonstrează faptul că oamenii vor, de obicei, să scape de rutină, iar evazionismul apare doar ca răspuns la viziunea lumii ca povară sau închisoare, fiind însoțit de sentimentul absurdității existenței. Din această perspectivă, atitudinea lui Morris nu poate fi considerată ca evazionistă; pentru Morris, Pământul este o casă iubită cu toată ființa. Ceea ce scriitorul victorian respinge cu adevărat este modernitatea insensibilă, atitudinea distructivă și mecanicizată a unei societăți absorbite de progresul științei și al tehnologiei. Această atitudine nu duce însă la ignorarea realității exterioare și la retragerea într-o lume a fanteziei, nici la dorința de a crea o enclavă în societate, ci la încercarea de transforma idealul în realitate. Scrierile sale constituie astfel o formă de expansiune și îmbogățire a sinelui, în vreme ce subiectele alese reprezintă o expresie a imaginației pusă în slujba comunității.

Capitolul 5 analizează concepțiile lui Morris legate de artă. Scriitorul victorian a fost adesea asociat cu cel de-al doilea val al Prerafaelitismului, însă această influență se resimte în special în primul său volum de poezii. Ana Vaninskaya (2010) consideră că antipatia lui Morris față de roman și preferința sa pentru *romance* reflectă atât o tendință a criticii victoriene cât și a scrierilor conținând elemente fantastice care cunosc o popularitate remarcabilă în această perioadă. Morris vorbește adesea despre artă în articolele și prelegerile sale, înțelegând prin acest concept expresia bucuriei de a munci. Viziunea sa se concentrează asupra proceselor de producere și de receptare a artei și mai puțin asupra produsului propriu-zis, făcând astfel din artă o parte esențială a existenței umane. Conștient de faptul că orice producție artistică, fie imitativă fie sugestivă, trebuie să se bazeze pe convenții, Morris susține că aceste convenții trebuie să fie naturale, descoperite de artist și nu adoptate în mod pasiv. Subiectul

literaturii este abordat în utopia *News from Nowhere* [Vești de nicăieri, 1890] care condamnă scrierile cu pretenții realiste, în special romanul cu viziunea sa individualistă asupra vieții. Realismul lui Morris este rezervat pentru scrierile sale non-fictive.

Partea a doua a lucrării discută opera literară a lui William Morris din perspectiva raportului dintre arta privită ca evadare din realitate și arta îndreptată spre comunitate, care neagă posibilitatea evadării. Autorul a fost adesea acuzat că ignoră problemele societății contemporane pentru a se retrage într-o lume idealizată a artei, inspirată din interpretarea victoriană a Evului Mediu. Atât motivul căutării unui paradis terestru cât și cel al epocii de aur sunt strâns legate de ideea de evadare din realitate. Paradisul terestru apare în diferite ipostaze în numeroase opere ale lui Morris iar Paradisurile adevărate alternează cu cele iluzorii, *Fools' Paradise*, respinse de către personaje. Pe lângă frumusețea și abundența de care se bucură din plin, paradisurile lui Morris se caracterizează de obicei prin tinerețea fără bătrânețe și viața fără de moarte a locuitorilor.

Lucrarea analizează astfel natura acestor *locus amoenus* care apar adesea în momente cheie, de la primele povestiri publicate în *Oxford and Cambridge Magazine* până la ultimele scrieri publicate postum. **Primul capitol** explorează legătura dintre Paradisul Terestru și utopie precum și sursele Paradisului Terestru din culegerea de povestiri cu același nume. Grădina Edenului descrisă în Geneză se caracterizează printr-o vegetație abundentă, prin prezența Pomului Vieții și a Pomului Cunoașterii binelui și a răului, prin cele patru râuri, și prin bogăția în pietre prețioase. Tărâmurile paradisiace apar în mitologiile multor popoare – Câmpiile Elizee, Grădina Hesperidelor, Arcadia, Cockayne, Asgard, Avalon, pentru a menționa doar câteva dintre ele relevante pentru opera lui Morris.

Morris a încercat însă să găsească sau să creeze un Paradis accesibil în realitate și nu unul iluzoriu. Pentru artist, inima Paradisului e o casă, o casă autonomă, auto-suficientă, înconjurată de o grădină luxuriantă, dar niciodată o fortăreață, ci un sălaș primitiv cu ușile larg deschise pentru oaspeți. Astfel, Kelmscott Manor, o reședință reală a autorului, este adesea descrisă ca fiind un adevărat rai

pe pământ iar D. G. Rossetti, celălalt chiriaș al casei, se referă adesea în corespondența sa la Kelmscott ca la un Paradis Terestru.

Capitolul doi discută prima etapă de creație a lui Morris, în care predomină așa-numitele „paradisuri false”. Povestirile publicate în *Oxford and Cambridge Magazine* (1856) se caracterizează printr-o atmosferă vag medievală, schimbări bruște de situație și prezența viselor premonitorii sau absurde. Povestirile abundă în violență și impulsivitate, având un etos eroic. *The Hollow Land* [Tărâmul găunos] este o povestire fantastică în care eroul ajunge pe un alt tărâm, amintind de basmul românesc *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*.

The Earthly Paradise [Paradisul Terestru], considerat uneori a fi un adevărat manifest al evazionismului, demonstrează, de fapt, valoarea și utilitatea povestirii. Rătăcitorii în căutarea unui Paradis terestru ajung să înțeleagă inutilitatea năzuinței lor și să se consoleze cu existența lor limitată, îmbogățită însă tocmai datorită povestirilor. Arta are astfel o funcție socială, precum și menirea de a întări legătura cu comunitatea. Dacă la început fericirea personajelor dă naștere la regrete, cu ajutorul poveștilor bătrânii ajung să-și amintească suferințele și dezamăgirile din trecut nu cu regret ci cu seninătate. Această atitudine este cu adevărat eroică și reprezintă tocmai opusul evadării din realitate. Cu toate acestea, prologul lui Morris i-a încurajat pe critici să interpreteze povestirile drept amuzamente facile pentru o după-amiază relaxată de vară. Astfel, exegeții nu au sesizat ironia naratorului, precum și atmosfera apăsătoare, de disperare resemnată, care caracterizează multe dintre istorisirii.

Povestirile cuprind numeroase descrieri ale unui *locus amoenus* în care se îmbină elemente ale mitologiilor păgâne cu motive creștine. Pe lângă descrierile grădinilor paradisiace în care ajung eroii povestirilor, mai există și numeroase referiri la fericirea raiului, la viața veșnică, sau dimpotrivă, la tărâmurile care oferă doar o fericire aparentă. Grădinile paradisiace se caracterizează printr-o vegetație abundentă și în special prin prezența concomitentă a unor flori și fructe specifice primăverii, verii și toamnei, a fântânilor și a râurilor și a animalelor blânde care trăiesc în pace.

Printre puținele personaje care dobândesc imortalitatea în *The Earthly Paradise* se numără și Psyche, fiică de rege, care nu se teme de moarte. Ea este dusă într-o grădina paradisiacă și apoi alungată de acolo atunci când se îndoiește de Cupid și îi încalcă porunca. Rătăcind prin lume, ajunge la o altă grădină frumoasă care devine pentru ea un loc de chin, fiind vorba de grădina lui Venus, geloasă pe iubirea pe care i-o poartă fiul ei lui Psyche. Numai după ce ajunge la Hades și cade într-un somn al morții Psyche poate să dobândească imortalitatea ca dar al zeilor. Ogier ajunge în Insula Avallon și se întrebă dacă acesta este Paradisul; în loc să-și întâlnească Creatorul, el este așteptat de zâna Morgan care îl avertizează că oamenii nu pot să se bucure de Rai dacă nu se nasc din nou, pentru a se elibera de bucuriile și tristețile lumii. Astfel, Ogier primește un inel care îl ajută să uite de existența sa pe pământ pentru a se beneficia de un nou început. Un alt tărâm care nu cunoaște frica de moarte sau povara vârstei înaintate este Tărâmul de la Est de Soare și Vest de Lună, pierdut și apoi recâștigat de către mezinul John. Hercule, eroul activ prin excelență, ajunge într-o altă grădină minunată, grădina Hesperidelor, de unde culege merele fermecate și apoi pleacă să facă alte fapte vitejești.

Paradisurile adevărate alternează cu cele false, în care personalitatea eroilor este anihilată. De obicei, eroii care își doresc să dobândească imortalitatea sunt tocmai cei care vor învăța importanța limitelor. Aspirația spre imortalitate este un răspuns la paradoxul condiției umane; în lipsa credinței într-o viață viitoare, Rătăcitorii doresc să găsească un Paradis pe pământ. Cu toate acestea, frica de moarte este echivalentă cu paralizia spirituală, fiind asociată cu dispariția iubirii.

În cea de-a doua etapă de creație literară discutată în **capitolul 3** predomină finalurile fericite iar eroii lui Morris reușesc să atingă o stare de echilibru, un Paradis accesibil, armonia cu natura și integrarea într-o comunitate. Aceste scrieri lungi în proză au exercitat o influență considerabilă asupra genului *fantasy* și a lumilor secundare. Dacă *The Earthly Paradise* a fost adesea apreciat de cititorii Victorieni tocmai datorită așa-zisului evazionism pe care îl percepeau în opera lui Morris, o etapă importantă înainte de implicarea autorului în

socialism, scrierile sale din ultima decadă a vieții sunt mai greu de clasificat. Astfel, ele au fost adesea interpretate ca un regres sau ca rezultat al tensiunilor din viața familială sau politică ce trebuiau să-și găsească o compensare. Cu toate acestea, prin analizele efectuate susținem în această parte a tezei că aceste scrieri reprezintă o continuitate în opera lui Morris.

În *The Story of the The Glittering Plain* [Povestea Câmpiei Strălucitoare], tema paradisului terestru este tratată dintr-o nouă perspectivă, demonstrându-se astfel ambiguitatea și valențele multiple ale Paradisurilor Terestre în opera lui Morris. Eroul, Hallblithe, ajunge pe un tărâm al perfecțiunii încremenite, un tărâm al iluziei, al aparenței și, de fapt, al minciunilor. Deși promite tinerețea veșnică, câmpia daurită oferă doar încremenirea acelei *life-in-death* din balada lui Coleridge, iar eroul reușește să evadeze datorită inflexibilității cu care își urmărește propriul țel. Cu toate acestea, imaginea câmpiei este adesea pusă în balanță cu imaginea Paradisului său adevărat, regiunea natală Cleveland by the Sea, care amintește de idealul simplu și tangibil al autorului. Cu toate că Paradisurile Terestre promit tinerețea fără bătrânețe și eliminarea trudei și a greutăților, viața veșnică, chiar atunci când este asociată cu tinerețe și frumusețe, nu este întotdeauna o binecuvântare. Prințesa acestei povești este nefericită deoarece își dorește ceva ce nu poate fi obținut nici măcar prin intermediul magiei – Hallblithe nu îi poate împărtăși iubirea. Tânărul erou nu este niciodată confruntat cu dilema alegerii între imortalitate alături de prințesă și o viață de muritor alături de logodnica sa: el este mulțumit cu ținutul din care provine, în care viețile oamenilor sunt suficient de lungi pentru fapte de vitejie.

Deși par să exprime viziuni complet diferite, atât *News from Nowhere* cât și *The Glittering Plain* oferă o critică a evazionismului negativ, și implicit a ficțiunii văzută drept meșteșug al minciunilor. Plecând de la cea mai prozaică realitate, William Guest, narator care are multe în comun cu autorul empiric, visează la o epocă de odihnă, de pace și de prosperitate. Proiecție a dorințelor lui Morris, utopia este printre puținele, dacă nu singura „utopie trandafirie” așa cum o descrie Alexandru Ciorănescu (1972/1992). Cu toate acestea, există elemente

care subminează aparenta perfecțiune a paradisului morrisian, sugerând posibilitatea de schimbare. Noua lume edenică se naște din nostalgia copilăriei și a vârstei de aur. Este o societate comunistă în care nu există bani sau proprietate privată, și totuși oamenii își decid singuri soarta în mici comunități organizate pe principii democratice. Cea mai mare schimbare este cea de mentalitate – în special plăcerea pe care oamenii o găsesc în munca ridicată la rangul de artă.

Paradisul este adesea reprezentat ca o grădină, iar Anglia secolului 21 este comparată cu o grădină în care nimic nu se irosește și nimic nu se distruge. În lumea de Nicăieri vizitată de William Guest oamenii par să fi descoperit un Paradis ușor de atins, fără urme de supranatural. Toți locuitorii sunt frumoși, se bucură de o sănătate de fier și par mult mai tineri, iar vremea e mereu însorită. Munca nu reprezintă o povară, o pedeapsă, ci o plăcere, identificându-se cu bucuria de a îngriji frumoasa grădină care a devenit acum Anglia. Utopia lui Morris sugerează o direcție nouă și, deși este aparent orientată spre trecut respingând parțial progresul științei și al industriei, această operă aduce în prim plan o serie de deziderate cum nu se poate mai actuale: orientarea spre natură și tradiții, cultivarea propriei hrane, interesul arătat meșteșugurilor, etc.

Analizând *Vești de nicăieri* din perspectiva fantazării și a îndeplinirii dorințelor (secrete sau nu) ajungem la concluzii surprinzătoare. În recenzia făcută utopiei lui Edward Bellamy (1889), Morris susținea că singurul mod sigur de a interpreta o utopie este de a o privi ca pe o expresie a temperamentului autorului său. Într-adevăr, se pare că în Anglia viitorului multe dintre dorințele lui Morris și dintre speranțele sale pentru umanitate au prins contur. Majoritatea oamenilor par fericiți, sănătoși, iubitori de frumos și angajați în ocupații care le fac plăcere. Scriitorul a înlocuit astfel fiecare aspect neplăcut al societății victoriene cu opusul său. Și totuși, apare un personaj care face notă discordantă: naratorul, ale cărui trăsături amintesc în mod clar de autorul însuși și care este un străin în această lume. Deși tratat ca un oaspete de seamă și încântat peste măsură de toate frumusețile și plăcerile care se oferă simțurilor sale, Oaspetele nu reușește să-și găsească locul în această lume nouă și pare adesea

ridicol. Iubirea sa pentru Ellen, o tânără de douăzeci de ani, nu își află împlinirea.

Utopia abundă în auto-ironie, de la prima la ultima pagină. Singura consolare pentru autor poate fi faptul că, în creația sa fictivă, toți oamenii pot să se bucure de privilegiile de care, în realitate, numai el, omul înstărit, respectat de comunitate și mereu absorbit în tot felul de îndeletniciri agreabile, se putea bucura. De fapt, apogeul călătoriei pe Tamisa, inima Paradisului lui Morris, este Kelmscott Manor, casa în care a locuit scriitorul și care apare aproape neschimbată în utopie. Pe de altă parte, multe dintre lucrurile dragi lui Morris par să nu aibă nici o valoare în lumea cea nouă.

În ultima decadă a vieții sale Morris a conceput o serie impresionantă de scrieri în proză, expresie a plăcerii creației, interpretate de critici ca anticipând genul *fantasy*. Eroii săi resping mereu paradisurile false, tărâmurile magice, în favoarea integrării într-o comunitate umană. Dacă incipitul îi prezintă ca fiind dornici de aventură, pe măsură ce se maturizează eroii sunt tot mai atrași de locurile natele. Aceste *romance*-uri sunt lipsite de intenții didactice, fără a fi însă simple fantezii diurne, ci se înscriu în tradiția povestirilor cu valențele lor cathartice. Ele se bazează pe o lume inventată, cu propria geografie și istorie, deși își au izvorul în locuri și evenimente reale, semnificative pentru Morris.

The Wood Beyond the World [Pădurea de dincolo de lume] în care ajunge Walter este o întruchipare a unui paradis artificial iar palatul Stăpânei cu bogăția excesivă a decorațiilor este mai degrabă intimidant decât atrăgător. Walter și Fecioara ajung apoi într-un paradis al sălbăticiei, un paradis fals pentru cuplu, care duce la izolare și iubire egoistă. Cei doi aleg să se întoarcă printre oameni iar locuitorii cetății pe care ajung să o conducă spun despre ei că au adus Paradisul mai aproape. *The Well at the World's End* [Fântâna de la Capătul lumii] este un Bildungsroman în care elementele de magie se conturează pe măsură ce povestirea avansează, fără a avea însă un rol primordial. Ralph pleacă de acasă în căutarea aventurii și a apei vii care conferă o viață deosebit de lungă. Înțeleptul din Swevenham îl avertizează pe el și pe Ursula în legătură cu pericolele asociate cu

Fântâna: dacă nu iubesc lumea și nu se străduiesc să îi ajute pe cei din jur, aducând astfel Raiul pe pământ, viața lungă va fi un blestem și nu o binecuvântare. După ce beau din apele Fântânii fermecate cuplul se bucură de o grădină edenică, dar Ralph își dorește să se întoarcă cât mai repede acasă.

The Water of the Wondrous Isle [Apele Insulelor Fermecate], având drept protagonistă o femeie, ocupă un loc special între scrierile lui Morris. Birdalone crește în armonie cu natura, bucurându-se de tot ceea ce o înconjoară. Rivala sa, Atra, încearcă să găsească consolare în imaginea Paradisului ceresc așa cum o văzuse pictată într-o biserică, un loc de odihnă și de fericire tihnită, lipsit de pasiune și durere. Birdalone și Arthur se reîntâlnesc în casa în care copilărise, sclavă a unei vrăjitoare; acum, casa are un aer familiar și plăcut, ceea ce dovedește că natura nu este binecuvântată sau blestemată în sine. Întotdeauna oamenii sunt cei care sfințesc sau degradează un anumit loc. Cei doi doresc să-și regăsească prietenii și se stabilesc apoi împreună în orașul natal al lui Birdalone demonstrând astfel necesitatea integrării într-o comunitate și respingând implicit izolarea într-un Paradis terestru.

Concluzii

Prin alegerea deliberată a literaturii non-realiste, scrierile lui William Morris funcționează ca o întruchipare a viziunii sale creative și nu ca o strategie de evadare din realitate. Morris poate fi considerat un scriitor evazionist doar dacă acest termen este interpretat ca fiind pozitiv și chiar potențial valorizant, și numai în măsura în care se recunoaște faptul că literatura în general, printre numeroase alte activități umane, propune evadarea temporară din monotonie. Se poate vorbi astfel despre evadarea pozitivă, sau plăcerea creației, investirea energiilor creative având ca efect adiacent starea de flux. Rezultatul activităților desfășurate de Morris – inclusiv scrierile sale non-realiste – reprezintă o creație valoroasă pentru umanitate.

Viziunea pozitivă a evadării din realitate este asociată cu valoarea transformativă a imaginației și cu evazionismul ca formă de revoltă. Nemulțumirea față de epoca în care trăia Morris poate

justifica refuzul acestuia de a o zugrăvi și prin urmare de a-i acorda importanță, de a o ajuta să dăinuie. Refuzul său reprezintă deopotrivă un protest și un îndemn de a extrage ceea ce este mai bun din trecut, de a privi dincolo de urâtenia prezentului pentru a descoperi faptul că acesta poate fi eliminat și înlocuit prin ceva superior.

În centrul preocupărilor sale, Morris a așezat întotdeauna omul, arta fiind un produs natural al unei activități agreabile, sau așa cum o numește în *Vești de nicăieri*, „plăcerea în muncă”. Astfel, arta nu are o funcție pur utilitară sau pur hedonistă, ci este însăși expresia bucuriei descoperite în activitățile umane, însăși esența vieții. În opera sa William Morris insistă asupra importanței comunității, a sentimentului apartenenței, și a dezvoltării potențialului propriu. Pentru artistul victorian singurul Paradis accesibil este unul terestru iar singura imortalitate posibilă și în același timp dezirabilă este continuitatea prin viața comunității. Eroii săi, atenți la tot ceea ce îi înconjoară, nu simt nicio alienare în relațiile lor cu Natura sau societatea și se bucură intens de tot ceea ce îi înconjoară. Cu toate acestea, Paradisul lui Morris nu este un loc geografic, ci o anumită viziune asupra lumii specifică artistului, o formă de iubire față de Pământ, exprimată adesea de personajele sale în declarații exuberante.

BIBLIOGRAFIE

Surse primare

Morris, William, *The King's Son and the Carle's Son*, transcribed by Matt Runkle, SA 908, ff. 1-68, 2014, available online at <http://morrisedition.lib.uiowa.edu/woodbeyondworldkingssontrans.html>

Morris, William, "The Society of the Future," 1887, in William Morris, *News from Nowhere*, ed. Stephen Arata, Peterborough, Ontario: Broadview Press, 2002

Morris, William, *Four Letters by William Morris*, ed. Peter Stansky, San Francisco: Arion Press, 1984

Morris, William, *The Collected Works of William Morris*, ed. May Morris, 24 vols., London: Longmans, Green and Co., 1910-15, abbreviated CW throughout the paper

Morris, William, "Gossip about an Old House on the Upper Thames, and Two Views of Same", in *Bradley: His Book*, Volume 1, 1896, available online at <https://ia801609.us.archive.org/16/items/jstor-20443138/20443138.pdf>

Morris, William, "Town and Country" [portions], 1892, available online at <https://www.marxists.org/archive/morris/works/1892/town.htm>

Morris, William, "Address on the Collection of Paintings of the English Pre-Raphaelite School", in *Commonweal*, 1891, available online at <https://www.marxists.org/archive/morris/works/1891/english.htm>

Morris, William, "Bellamy's Looking Backward", in *Commonweal*, 1889, available online at <https://www.marxists.org/archive/morris/works/1889/backward.htm>

Morris, William, "Art and Labour", lecture delivered in 1884, available online at <https://www.marxists.org/archive/morris/works/1884/art-lab.htm>

Surse secundare

Abensour, Miguel, "William Morris and The Politics of Romance," in Max Blechman (ed.) *Revolutionary Romanticism: a Drunken Boat Anthology*, San Francisco: City Lights Books, 1999, 125-161

Antoși, Sorin, *Utopica – Studii asupra imaginarului social*, București: Editura Științifică, 1991

Aristotle, *Poetics*, translated by S.H. Butcher, Pennsylvania State University Electronic edition, 2000, available online at <http://www2.hn.psu.edu/faculty/jmanis/aristotl/poetics.pdf>

Auerbach, Erich, *Mimesis – The Representation of Reality in Western Literature*, translated by Willard R. Trask, 50th anniversary edition, Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2003

Bachelard, Gaston, *The Poetics of Reverie*, translated by Daniel Russell, Boston: Beacon Press, 1960

Baker, Leslie A., "Earth's Voices as They are Indeed", *JWMS* 9.3 (Autumn 1991): 9-18

Baring-Gould, Sabine, *Curious Myths of the Middle Ages*, Oxford and Cambridge: Rivingtons, 1877, available online at <https://ia802704.us.archive.org/27/items/curiousmythsfmi00bariuoft/curiousmythsfmi00bariuoft.pdf>

Bellamy, Edward, *Looking Backward: 2000 – 1887*, Matthew Beaumont (ed.), Oxford and New York: Oxford University Press, 2007

Berry, Ralph, “The Symbolism of William Morris,” *JWMS* 3.4 (Winter 1978): 20-34

Bloch, Ernst, *The Utopian Function of Art and Literature: Selected Essays*, translated by Jack Zipes, Frank Mecklenburg, Cambridge, Mass.: MIT Press, 1988, 4th printing 1996

Boos, Florence, “Personal and Political Lieux d’Anticipation in *News from Nowhere*”, in Béatrice Laurent (ed.), *News from Nowhere: William Morris*, Nantes: Editions du Temps, 2004, pp. 93-107

Boos, Florence, Introduction to “Apology”, in William Morris, *The Earthly Paradise*, Florence Boos (ed.), New York and London: Routledge, 2002, available online at <http://morrisedition.lib.uiowa.edu/Poetry/EarthlyParadise/epapologyintro.html>

Boos, Florence, “News From Nowhere and ‘Garden Cities’: Morris’s Utopia and Nineteenth-Century Town-Design”, *Journal of Pre-Raphaelite Studies* 7.2 (Fall 1998): 5-27

Boos, Florence, *The Design of William Morris’ ‘The Earthly Paradise’*, Lewiston, Queenston, Lampeter: Edwin Mellen Press, 1991

Boos, Florence, “Sources for Morris’s Wanderers’ Prologue,” *American Notes and Queries* 22.5-6 (1984): 73-78.

Boos, Florence, “Victorian Response to Earthly Paradise Tales,” *JWMS*, No. 4 (Winter 1983-84), 16-29

Calhoun, Blue, *The Pastoral Vision of William Morris*, Athens: University of Georgia Press, 1975

Calhoun, Blue, “‘The Little Land of Abundance’: Pastoral Perspective in the Late Romances of William Morris,” in Blue Calhoun [et al.], *Studies in the Late Romances of William Morris*, New York: William Morris Society, 1976

Campbell, Joseph, *The Hero with a Thousand Faces*, Princeton: Princeton University Press, 1949/ 2004

Ciorănescu, Alexandru, “Utopia: Land of Cocaigne and Golden Age,” *Diogenes*, Vol. 75: 85-121, 1971

Ciorănescu, Alexandru, *Viitorul trecutului: utopia și literatură*, translated by Ileana Cantuniari, București: Cartea Românească, 1996

Clute, John and John Grant, (eds.), *Encyclopedia of Fantasy*, London: Orbit, 1997

Cohen, Stanley, Laurie Taylor, *Escape Attempts, The Theory and Practice of Resistance to Everyday Life*, London and New York: Routledge, 1992

Csikszentmihalyi, Mihaly, *Finding Flow in Everyday Life*, New York: Basic Books, 1997

Csikszentmihalyi, Mihaly, *The Evolving Self, a Psychology for the Third Millenium*, New York: Harper Perennial, 1994, 1st edition 1993

Csikszentmihalyi, Mihaly, *Flow – The Psychology of Optimal Experience*, New York: Harper Perennial, 1991, 1st edition 1990

Delumeau, Jean, *History of Paradise*, translated by Matthew O’Connell, Urbana and Chicago: University of Illinois Press, 2000

Dewan, Pauline, “Patterns of Enclosure in Morris’s Early Stories,” *JWMS*, 11.2 (Spring 1995): 9-11

Dewan, Pauline, "Circular Designs in Morris's *The Story of the Glittering Plain*", *JWMS*, 12.4 (Spring 1998): 15-20

Diaconu, Emil I., *Utopia in literatura engleza*, Cluj, Tipografia "Gloria", 1936

Dolezel, Lubomir, "Mimesis and Possible Worlds", in *Poetics Today*, Vol. 9, No. 3, Aspects of Literary Theory, 1988, pp. 475-496

Drescher, Thomas David, *A Study of the Major Prose Romances of William Morris* (thesis), Simon Fraser University, 1972, available online at <<http://summit.sfu.ca/item/2837>>

Eco, Umberto, *Six Walks in the Fictional Woods*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1994

Faulkner, Peter, "William Morris and Pre-Raphaelitism", *JWMS*, 19.4 (Summer 2012): 40-62

Faulkner, Peter, "A 'desert in solitude & an Eden in beauty' – Rossetti at Kelmscott", *JWMS* 18.1 (Winter 2008): 35-64

Faulkner, Peter, (ed.) *William Morris: The Critical Heritage*, London: Routledge and Kegan Paul, 1973

Frye, Northrop, *The "Third Book" – Notebooks of Northrop Frye, 1964-1972: The Critical Comedy*, ed. by Michael Dolzani, Toronto, Buffalo, London: University of Toronto Press, 2002

Frye, Northrop, *The Educated Imagination*, Toronto: Canadian Broadcasting Corporation Publications, 1963, 12th impression 1974

Frye, Northrop, *Anatomy of Criticism: Four Essays*, Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1st edition 1957, 3rd edition 1973

Frye, Northrop, "Varieties of Literary Utopias," in *Daedalus*, Vol. 94, No. 2, Utopia, Spring, 1965, pp. 323-347

Gage, John, ed. and translator, *Goethe on Art*, Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1980

Glasier, Bruce J., *William Morris and the Early Days of the Socialist Movement*, London: Longmans, Green, and Co., 1921, available online at

<http://www.archive.org/stream/williammorrisear00glasiala/williammorrisear00glasiala_djvu.txt>

Halliwell, Stephen, *The Aesthetics of Mimesis – Ancient Texts and Modern Problems*, Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2002

Henderson, Philip, (ed.), *The Letters of William Morris to His Family and Friends*, London: Longmans Green, 1950

Hodgson, Amanda, *The Romances of William Morris*, Cambridge: Harvard University Press, 1987

Hollow, John, “Deliberate Happiness: The Late Prose Romances of William Morris,” in Blue Calhoun [et al.], *Studies in the Late Romances of William Morris*, New York: The William Morris Society, 1976

Honninghausen, Lothar, *The Symbolist Tradition in English Literature: A Study of Pre-Raphaelitism and Fin de Siecle*, New York: Cambridge UP, 1971/1988

Hough, Graham, *The Last Romantics*, London: Methuen; New York: Barnes and Noble, 1st edition 1949, 2nd edition 1961

Hume, Kathryn, *Fantasy and Mimesis: Responses to Reality in Western Literature*, London and New York: Methuen, 1984

Iser, Wolfgang, *The Fictive and the Imaginary – Charting Literary Anthropology*, Baltimore and London: The John Hopkins University Press, 1993

Jackson, Holbrook, *Dreamers of Dreams, The Rise and Fall of 19th Century Idealism*, London: Faber and Faber, 1948

Jackson, Rosemary, *Fantasy, the Literature of Subversion*, New York and London: Routledge, 2003

Kendall, Walton, *Mimesis as Make-Believe: On the Foundations of the Representational Arts*, Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1990

Kirchoff, Frederick, *William Morris*, Boston: Twayne Publishers, 1979

Klaers, Mary Dorothy, *Literary Pre-Raphaelitism of William Morris as Exemplified in the Defence of Guenevere and Other Poems and Scenes from the Fall of Troy*, Master's Thesis, University of Loyola, 1948, available online at <http://ecommons.luc.edu/luc_theses/242>

Kocmanova, Jessie, *The Aesthetic Purpose of William Morris in the Context of his Late Prose Romances*, Brno: Universita Jana Evangelisty Purkyne, 1966

Kumar, Krishan, "Aspects of the Western Utopian Tradition," in Jörn Rüsen, Michael Fehr, Thomas W. Rieger (eds.), *Thinking Utopia: Steps Into Other Worlds*, New York, Oxford: Berghahn Books, 2007, pp. 17-32

Latham, David, "Hope and Change: Teaching *News from Nowhere*", *JWMS* 17.2 (Summer 2007): 6-23.

Latham, David, "'A Matter of Craftsmanship': William Morris's Manuscripts", *JWMS* 6.3 (Summer 1985): 2-11

Leopold, David, "Introduction" to William Morris, *News from Nowhere*, Oxford, New York: Oxford University Press, 2003

Levine, George, *Realism, Ethics and Secularism, Essays on Victorian Literature and Science*, Cambridge: Cambridge University Press, 2008

Levitas, Ruth, "The Imaginary Reconstitution of Society," Inaugural Lecture, University of Bristol, 2005, available online at <http://www.bristol.ac.uk/media-library/sites/spais/migrated/documents/inaugural.pdf>

Levitas, Ruth, *The Concept of Utopia*, Syracuse, N.Y.: Syracuse University Press, 1990

Lewis, C. S., *An Experiment in Criticism*, Cambridge: Cambridge University Press, 1961

Lewis, C. S., *Rehabilitations and Other Essays*, London: Oxford University Press, 1939

Mackail, J. W., *The Life of William Morris*, 2 vols., London: Longmans, Green and Co, 1899, available online at <https://archive.org/details/lifeofwilliammor01mack> and <https://archive.org/details/lifeofwilliammor02mackuoft>

MacCarthy, Fiona, *William Morris: A Life for Our Time*, New York: Knopf, 1995

Mandeville, Sir John, *The Travels of Sir John Mandeville*, London: Macmillan and Co., 1915, 1st edition 1900, available online at <http://warburg.sas.ac.uk/pdf/ndb110b2285270.pdf> >

Mannheim, Karl, *Ideology and Utopia*, translated by Louis Wirth and Edward Shils, London and Henley: Routledge & Kegan Paul, 1979, first edition 1936

Manuel, Frank E., Fritzie P. Manuel, *Utopian Thought in the Western World*, Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University, 1997, first edition 1979

Marshall, Roderick, *William Morris and his Earthly Paradises*, Tisbury: Compton Press, 1979

Mauer, Oscar, "William Morris's Treatment of Greek Legend in *The Earthly Paradise*," in *Texas University Studies in English* 33, 1954: 103-18

Mauer, Oscar, "William Morris and the Poetry of Escape," in H. Davies, William DeVane, and R. C. Bald (eds.), *Nineteenth Century Studies*, Ithaca: Cornell University Press, 1940, 247-76

Maupassant, Guy de, "Preface" to *Pierre and Jean*, translated by Julie Meads, London: Oxford University Press, 2001

Meier, Paul, "An Unpublished Lecture of William Morris: 'How shall we Live then' (1889)", *International Review of Social History*, vol. XVI, 1971

Mendelson, Michael, "Opening Moves: The Entry into the Other World," *Extrapolation*, 25 (Summer 1984), 171-79

Miles, Rosie, "The Beautiful Book That Was': William Morris and the Gift of *A Book of Verse*," in Peter Faulkner and Peter Preston (eds.), *William Morris: Centenary Essays*, Exeter: University of Exeter Press, 1999

Morris, May, (ed.), *William Morris: Artist, Writer, Socialist*, 2 vols., Oxford: Basil Blackwell, 1936

Morton, A.L., *The English Utopia*, London: Lawrence and Wishart, 1969

Parkins, Wendy, "Introduction" to *William Morris and the Art of Everyday Life*, Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 2010

Pavel, Toma, *Lumi ficționale*, translated by Maria Mocionița, București: Minerva, 1966

Plato, *The Republic*, translated by Allan Bloom, New York: Basic Books, 1st edition 1968, 2nd edition 1991

Potolsky, Matthew, *Mimesis*, New York and London: Routledge, 2006

Rabkin, Eric S., (ed.), *Fantastic Worlds, Myths, Tales, and Stories*, New York: Oxford University Press, 1979

Rabkin, Eric S., *The Fantastic in Literature*, Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1977

Sartre, Jean-Paul, Arlette Elkaïm Sartre, (ed.) *The Imaginary: A Phenomenological Psychology of the Imagination*, translated by Jonathan Webber, London and New York: Routledge, 2004

Salmon, Nicholas, "A Study in Victorian Historiography: William Morris's Germanic Romances", *JWMS* 14.2 (Spring 2001): 59-89.

Saunders, Corrine, (ed.) *A Companion to Romance: From Classical to Contemporary*, Oxford: Blackwell Publishing, 2004

Shaw, George Bernard, *Morris as I Knew Him*, London: William Morris Society, 1966

Shippey, Tom, "Introduction" to *The Wood Beyond the World*, Oxford, New York: Oxford University Press, 1980, v-xix.

Silver, Carole, *The Romance of William Morris*, Athens, Ohio: Ohio University Press, 1982

Stenseng, F., J. Rise, & P. Kraft, “Activity Engagement as Escape from Self: The Role of Self-Suppression and Self-Expansion”, in *Leisure Sciences* 01/2012; 34(1):19-38

Stevenson, Robert Louis, *Memories and Portraits*, 1887, available online at <<http://robert-louis-stevenson.classic-literature.co.uk/memories-and-portraits/>>

Talbot, Norman, “The First Modern ‘Secondary World’ Fantasy: Morris’s Craftsmanship in *The Story of The Glittering Plain*”, *JWMS* 13. 2 (Spring 1999): 3-11

Talbot, Norman, “Introduction” to William Morris, *The Story of The Glittering Plain and Child Christopher*, Bristol: Thoemmes Press, 1996

Talbot, Norman, “Introduction” to William Morris, *The Water of the Wondrous Isles*, Bristol: Thoemmes Press, 1994

Todorov, Tzvetan, *The Fantastic: A Structural Approach to a Literary Genre*, translated by Richard Howard, Ithaca: Cornell University Press, 1973

Tolkien, J. R.R., “On Fairy-Stories,” in *Tree and Leaf*, Oxford: Oxford University Press, 1969, pp. 3-83

Vaninskaya, Anna, *William Morris and the Idea of Community*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 2010

Villanueva, Dario, *Theories of Literary Realism*, translated by Mihai I. Spariosu and Santiago Garcia-Castanon, Albany: State University of New York, 1997

Watt, Ian, *The Rise of the Novel*, Berkeley and Los Angeles, California: University of California Press, 1957

Wells, H. G., Introduction to *A Modern Utopia*, New York: Penguin Books Limited, 2005

Wilmer, Clive, “William Morris and the Book”, 2014, available online at
<http://www.victorianweb.org/authors/morris/wilmer.html>

Yeats, W. B., “The Happiest of the Poets”, in *Ideas of Good and Evil*, London: A. H. Bullen, 1903, pp. 70-90, available online at
<https://ia802702.us.archive.org/9/items/ideasofgoodevil00yeatrich/ideasofgoodevil00yeatrich.pdf>

Zipes, Jack, *Why Fairy Tales Stick*, London and New York: Routledge, 2006